



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

**Frid. Adolphi Lampe S. S. Theol. Doct. Ej. Et Hist. Eccl.  
Professoris Ordinarii, Delineatio Theologiæ Activæ**

**Lampe, Friedrich Adolph**

**Herbornæ Nassaviorvm, 1728**

Caput IX. De vitiis ac virtutibus circa modum actionis observandis, ac  
speciatim de Ignavia & Diligentia, de Stultitia, Sapientia & Prudentia, de  
Coactione & Spontaneitate, de Tepore & Zelo, de ...

**urn:nbn:de:hbz:466:1-28501**

100 DE MODO ACTIONUM LEGITIMO  
*tuus simplex fuerit , totum corpus tuum lucidum  
erit.*

(1) Quoniam illam *pulchritudinem* Sponsus cœ-  
lestis in Ecclesia Novi Testamenti maxime exoscu-  
latur, quando ei *oculos columbinos* adsignat Cant. 1.  
15. præcipue ex quo omnibus Dominis cum ca-  
theda Moſis abrogatis ipſoque Legis conjugio  
ſoluto, nullum alium *Dominum*, quem *adoret*,  
Sponſa cœleſtis agnoſcit Pf. xlv. 11. 12.

---

C A P V T N O N V M.

*De vitiis ac virtutibus circa mo-  
dum actionis obſervandis , ac  
ſpeciatiim de Ignavia & Diligen-  
tia, de Stultitia, Sapientia, &  
Prudentia, de Coactione & Spon-  
taneitate , de Tepore & Zelo ,  
de Instantia & Constantia.*

S U M M A R I U M.

1. De modo actionis in genere quedam præmittun-  
tur §. 1 --- 6. ſpectantia
  - A. Nexum hujus materia cum precedente 1. 2.
  - B. Ordinem, quo illa pertractanda 3 --- 6.
    1. Generalem 3.

2. Spe-

2. *Specialem* 4---6.

II. *Attributa illa Cardinalia, quae modum actionis conficiunt, enumerantur* 7---57.

A. *Praemittuntur, quae intellectum ad directionem totius actionis aptum aut ineptum reddunt* 7---17.

1. **IGNAVIA** 7---9. *quae*

a. *Definitur* 7.

b. *Deducitur* 8. 9. *comprehendens sub se*

a. *Incuriam in examine* 8.

β. *Negligentiam in efficientia* 9.

2. **DILIGENTIA** 10---17. *quae*

a. *Describitur* 10---15.

α. *Per definitionem* 10.

β. *Per deductionem* 11---15. *quatenus comprehendit*

α. *Attentionem in percipienda voluntate Dei* 11.

β. *In executione ejus* 12---15.

a. *Accurationem* 12.

b. *Vigilantiam* 13---15.

b. *Momentum ejus indicatur* 16. 17.

a. *Ex decentia* 16.

β. *Ex influxu, quem in omnes reliquas virtutes cardinales habet* 17.

B. *Sequuntur quae actionem ipsam propius concernunt* 18---57. *quaeque spectant*

1. *Ejus deliberationem* 18---37.

a. *Vitium eam depravans est* **STULTITIA**

18---24. *quae*

α. *Describitur* 18---23

α. *Per definitionem* 18.

G 3

2. Per

1. Per enumerationem specialiorem 19, --- 23.  
   a. Diversorum graduum 19 --- 22.  
   b. Diversorum signorum, per quae exseritur 23.  
   β. Momentum ejus ex universalitate deductum 24.  
 b. Virtutes deliberationem dirigentes 25 --- 37. quae  
   α. Enumerantur 26 --- 35.  
   N. SAPIENTIA 26 - 29.  
     a. Generatim definitur 26.  
     b. Speciatim ejus Author, objectum & exercitium indicatur 27. --- 29.  
   1. PRUDENTIA 30 --- 35.  
     a. Generatim definitur 30.  
     b. Definitio haec deducitur 31 --- 35. ostendendo  
       a. Objectum ejus 31 --- 34.  
       b. Exercitium ejus 35.  
   β. Momentum earundem edocetur 36. 37.  
 2. Ejus susceptionem 38 --- 44.  
   a. Vitium hic removendum est RENITENTIA 38 --- 40. quae  
     α. Describitur 38.  
     β. Gradus ejus distinguuntur 39. 40.  
   b. Virtus eam promovens est PROMPTITUDO 41 --- 44. Illa  
     α. Describitur 41. 42.  
     β. Momentum ejus urgetur 43. 44.  
 3. Ejus executionem 45 --- 57.  
   a. Inchoatam 45 --- 49.

a. Viti.

- a. Vitium ei contrarium est **TEMPOR**  
45.
- β. Virtus ei favens est **ZELUS** 46--49.  
qui
- γ. Describitur 46. 47.
- δ. Momentum ejus indicatur 48. 49
- b. Continuata 50--57.
- a. Vitium eam suspendens est **INCON-**  
**STANTIA** 50--53. Illa
- γ. Describitur 50--52.
- a. Data definitione 50.
- b. Gradibus distinctis 51. 52.
- δ. Momentum ejus ex universalitate  
indicatur 53.
- β. Virtus eam adjuvans est **CONSTAN-**  
**TIA** 54--57. Illa
- γ. Describitur 54. 55.
- δ. Momentum ejus indicatur 56. 57.

I.

Quamvis intentio mala sufficiat ad actionem  
malam constituendam Matth. VI. 1. sola ta-  
men intentio Finis boni non sufficit, ut actio eva-  
dat bona, nisi & **MEDIA** huic fini convenien-  
tia adhibeantur, quibus adhibitis tanquam via  
complanata finis actionis obtineatur. Nam re-  
gula hæc generalis est; **NON FACIENDA**  
**SUNT MALA, UT EVENIANT BONA**  
Rom. III. 8. Id enim

(1) Sanctitati Dei contrariaretur.

(2) Ordinem, qui a Deo inter *bonum hone-*  
*stum & utile*, tum per naturam ipsam, tum per

Legem ejusque Sanctionem positus est, everteret.

(3) Prætextum etiam maxime horrendis sceleribus daret, exemplo filiarum Loti Gen. xix. 32. & persecutorum Ecclesiæ Joh. xvi. 2.

(4) Revera Finem bonum nunquam pure intendit, nisi qui media legitima adhibet.

II. In eo tamen differentia quædam inter *Finem* & *media* potest admitti, quod regeniti quamvis ad illum *perfecte* tendentes & tandem per gratiam Dei eum attingentes, in his tamen tam eligendis quam adhibendis multiplici *imperfectione* laborent.

III. Quare hoc capite, quid *legimus mediiorum usus* in illa perfectione, in qua *opus absolute bonum* constituit, consideratus involvat, & quænam *Virtutes Cardinales* eo pertineant, expendemus. Sequenti autem illud Vitium, quod mediiorum illorum usum maxime impedit, modumque legitimum actionum evertit, nec non illam Virtutem, quæ in regenitis *defectum* quemcunque *circa mediiorum usum* supplet, ac præcipuum ejus impedimentum removet, separatim considerabimus.

IV. Modum agendi præfigere ejusdem est, qui Finem ponit. Hinc maxima pars Legis Dei in eo versatur, ut *Viam* ad Finem summum indubitato deducentem edoceat, & ostendat, quomodo *ambutandum* seu *ὁρθῶς ποδῆν* Gal. II, 14. *recto pede incedendum* in ea sit.

V. Requisita autem universalialia, quæ in Opere Bono ad Finem verum legitime directo concurrere debent, variis nominibus Scriptura ex-  
pri-

primit. Vult enim ut Virtutis Christianæ cultor missa *Ignavia*, *Stultitia*, *Coactione*, *Tepore*, & *Inconstantia* virtutes contrarias, & quidem

1. Generatim in totius operis secundum lumen intellectus moderamine *Diligentiam*;

2. Specialius

(a) In *deliberatione* de eo *Sapientiam* & *Prudentiam*,

(b) In ejus susceptione *Promittitudinem*;

(c) In ejus executione *Fervorem* & *Constantiam* debitam exercent. Et cum hæc in singulis operibus perfecte bonis concurrant, totidem Virtutes Cardinales inde exsculpi possunt. Ubi hæc concurrunt, ibi est *מאד כל* / amor ex omnibus viribus, qui cum *tota corde ac tota anima* conjungi debet.

VI. Singula hæc requisita eo ordine collocavimus, quo nobis videntur in modificanda actionis moralitate unum alterum excipere, licet in stylo Scripturæ ad illam seriem non semper attendatur, & nomina, quibus hæc attributa exprimuntur, aliquando latius ac interdum strictius usurpari soleant.

VII. Cum intellectus rite illuminatus actioni omni facem præferre debeat, nisi quis in tenebris ambulare velit, hinc ante omnia removendum vitium, quod plenum ejus usum præpedire potest. Hoc dicitur *IGNAVIA*, seu *Pigritia*. Salomoni *עצל* / Græcis *ἀκηδεια*, *ἰσχνεια* & *ἀσπυια* audit, ac sub symbolo *somnolentia* in sacris sæpe pingitur. Strictissime laborum corporis fugam exprimit. Sed hic sensu pleniori designat *vitiosum habitum*, quo quis tam circa officii sibi in-

cumbentis notitiam acquirendam, quam circa illud secundum lumen intellectus pro variis temporum opportunitatibus dirigendum negligenter versatur.

VIII. Ad duo ergo objecta se Vitium hoc dividit. Primo torporem involvit circa cognitionem voluntatis Domini. Hoc crassius, & in emphasi solis irrogenitis proprium, quibus Scriptura ἀμέλειαν incuriam adeo supinam tribuit, ut seriam invitationem ad communionem Dei flocciendant Hebr. 11. 2. Matth. xxii. 5. Unde & proponuntur, ut carentes desiderio Zeph. 11. 1. Cadere tamen eatenus etiam in regenitos potest, quatenus in addiscenda voluntate Dei segniores sunt, quam fas erat, neque ad illa, quæ acceperunt, satis attendunt, contra monitum 1. Tim. IV. 14.

IX. Porro & ignavi sunt, qui, quando voluntatem Domini agnoverunt, negligentiam in ejus executione impendunt, abditamque gerunt in manica sua manum Prov. XIX. 24. Hæc ignavia species dicitur oblivio Legis Dei, & qui ejus reus est, obliviosus auditor Jac. 1. 25. Tales sunt sive non satis memores eorum, quæ addiderunt per ὀλιγωρίαν parvam curam tum institutionis tum ipsarum castigationum Hebr. xi. 5. sive non assequentes totam Legis divinæ latitudinem, sive ex imbecillitate carnis collationem officii cum norma percepta atque agnita omittentes, sive non præcise satis ad singulas circumstantias attendentes. Subtilioris hujus ignaviæ frequentius regeniti rei sunt.

X. DILIGENTIA, Σπουδή, Ακρίβεια, Επιμέλεια, Sedulitas, synonyma ferme sunt. Simpli-



pliciter etiam dicitur *κόπος*. Prope accedit *γενή-  
γούνησις*, *vigilantia*, quæ radici *קפוש* apud He-  
bræos respondet & saltem primaria *Diligentia*  
pars est. Nam diligentia denotat illum *volunta-  
tis in regentis habitum*, quo feruntur, ut omnes  
*intellectus sui vires ad totam voluntatem Domini co-  
gnoscentiam, eamque secundum singulas partes atque  
circumstantias cum actionibus suis conferendam,*  
*omnes denique agendi opportunitates observandas im-  
pendunt.* Circa duo ergo momenta *ἀπιθεωε* ver-  
sandum est, circa cognitionem & implementum  
Legis divinæ. Prius præfigurabat animalium  
mundorum *ruminatio*, posterius *fissio unguarum*.  
Utrumque conjungitur Joh. xiiii. 17. Luc.  
xii. 35.

XI. *Diligentia* circa voluntatem Dei *cognoscen-  
dam* acquirit *attentionem & moram* ad omnes ejus  
partes se dividendam & in secreta ejus penetran-  
tem; cum *Docilitate* conjunctam, quæ ex per-  
suasione de Legis divinæ præstantia oritur, atque  
eapropter regentis propria est Apoc. xv. 3. Unde  
*Docilitas* hæc per *aurem audientem* potissimum ex-  
primitur, quæ primum locum inter postulata  
Fæderis gratiæ habet Exod. xv. 26.

XII. Alter *Diligentia* oculus quasi se extendit  
ad ipsas actiones, earumque tum *modos* tum *op-  
portunitates*. Quare primo in eo occupata est, ut  
actiones suas examine sollicito, architecti instar  
ad ichnographiam præscriptam identidem respi-  
cientis, cum norma Legis conferat ac secundum  
eam adumbrandam spectant nomina a palæstra  
perita *ἀσκησις* Act. xxiv. 16. & *γυμνασία* 1. Tim.  
iv. 7. Hebr. v. 14. Et qui hanc virtutem exer-  
cent

cent, *non oblivisci mandatorum Dei* dicuntur Deut. xxvi. 13. 14. Pf. cxix. 93. 141. &c.

XIII. Porro opportunitatum ad agendum rationem *Diligentia* habet. Ad virtutem hanc exprimendam Scriptura amat nomen VIGILANTIAE, per quam intelligit illum hominis regenti habitum, quo *vires animi intendit ad impedimenta omnia in prestando officio mature detegenda & cavenda, adminicula autem observanda & in usum convertenda atque ita istud secundum omnes partes implendum.* Hinc duplex nascitur Vigilantiae exercitium, quorum alterum *ἀναίσις*, alterum *ἐυκαίσις* 2. Tim. iv. 2. impenditur.

XIV. Exercetur ergo *Vigilantia* primo per attentionem ad *impedimenta*, quæ interrumpere studium Legis divinae possunt. Sic vigilatur

(1) Interne contra proprium *cor*, ut

(a) Ratiocinia carnis examinentur:

(b) Primi motus malæ concupiscentiæ mature detegantur.

(2) Externe contra *mundum*, atque frequenter in eo occurrentes

(a) Tam simplices *occasiones*, quæ malam concupiscentiam irritant;

(b) Quam *illecebras*, seu persuasiones hinc blandas inde asperas, quas mundus præbet.

XV. Ab altera parte non solum *noctū*, sed multo magis *interdiū*, seu temporis *opportunitatem* captantes regenti operi Domini invigilant, tam in eo *suscipiendo*, quam *gerendo*.

(1) In *suscipiendo* negotio vigilatur

(a) *Interne* ad *impulsus* Spiritus sancti secundum verbum Domini detegendos.

(b) *Ex-*

(b) *Externe* ad occasiones bene agendi, quas providentia divina subministrat, diligenter observandas.

(2) In gerendo negotio vigilatur, quando quis presentiam Dei & iudicium imminens sibi semper proponens alacri Operis executione oculis Domini se approbare adnititur. Hoc nominatur *ambulare coram facie Domini* Gen. xv. 1.

XVI. Rationes Diligentiae adhibendae in apri-  
co sunt. Nam

(1) Opposita ignaviae diligentiaeque damnum ac lucrum Scriptura saepe inculcat & cum primis Salomo Prov. vi. 6. 9--11. x. 26. xiiii. 4. xx. 4. xxiv. 30--34.

(2) Idem requirit Doctoris summi auctoritas Prov. viii. 34.

(3) Nec non dignitas & excellentia doctrinae, in qua tam intelligenda, quam rite applicanda haec Diligentia versatur Jes. xlviii. 17. 18.

(4) Quantopere Christianos haec virtus deceat, ipsum nomen μαθητῶν, *discipulorum*, quod ab initio gesserunt, ostendit. Et certe, quo clarior voluntas Domini est *revelata*, quo splendidius premia maxima exigui laboris ob oculos versantur, quo plenius cura Dei circa peccatoris salutem in exemplum proponitur, & quo magis adventus Domini appropinquat, eo major attentio ad opus Domini requiritur. Unde facile apparet, fortissima vincula Evangelium gratiae injicere, quod σπῆν inculcat Hebr. vi. 11. Rom. xii. 11.

XVII. Eandem ut *Virtutem cardinalem* in singulas influentem toti Virtutum choro praefixit Pe-  
terus

trus 2. Epist. 1. 5. Et certe tam late patet, ut reliquæ Virtutes cardinales §. 3. commemoratæ ex hoc quasi fonte deduci possint. *Diligentia* enim ex se gignit primo *sapientiam* cum *prudencia* in *judicio* per cognitionem voluntatis divinæ irradiato conjunctam; porro *promptitudinem* per spontaneitatem *voluntatis* ex contemplatione dulcissimi jugi Legis divinæ promanantem; deinceps sanctum per omnium *virium* impendium *zelum*; & denique perdurantem in bono ad finem usque *constantiam*. Has virtutes hoc ordine eo lubentius connectimus, quoniam quadruplex in Cherubinis facies *Hominis, Aquilæ, Leonis* ac *Bovis* optime illis respondet.

XVIII. STULTITIA primo loco expugnanda, quæ in sacris נכרות / נבלה / סכלות / אולה / μωρία, ἀνοια, ἀπόνοια, ἀφροσύνη, παρρηληξία dicitur, ac involvit *habitualemente voluntatis corrupta* & in errorem proclivis non solum præter rationem, quod magis ad brutam stupiditatem pertinet, sed etiam contra rationem agendi studium.

XIX. Hæc Stultitia gradus suos habet. *Crasus* enim apparet in illis, qui directe contra dictamen rationis pugnant, quales sunt, qui Deum esse negant Psalm. xlv. 1. xxxix. 9.

XX. *Subtilior* Stultitia sibi aliisque *videri* vult cum ratione agere Prov. xii. 15. Eccl. x. 3. quamvis miserrime illudat Rom. 1. 22. quoniam *judicium stulti* tum per præjudicia tum per ratiocinia carnis ita est *obscuratum*, Eccles. 1. 14. ut levissimis effugiis atque ratiociniis, non inventis, sed *quæsitis*, aurem accommodet.

XXI. Versatur autem hæc Stultitia aut circa  
Finem,

*Finem*, aut circa *Media*. Circa *Finem*, quando rerum pretia in abstracto considerat, & quid verum aut falsum, bonum aut malum, majus minusve bonum sit, atque ita porro, inquirens, ipsas rerum ideas naturales destruit earumque essentielles formas pro lubitu permutat. Hinc

(1.) Quod natura sua *verum bonumque* est, sub *specie mali* ei obversatur Psalm. xcii. 7. Deut. xxxii. 6. Jerem. iv. 22.

(2.) Quod *falsum* atque *malum* est, sibi representat, ut bonum Prov. vii. 22.

(3.) *Majus* bonum *minori*, summum subordinato postponit.

(4.) Minus malum ceu Scyllam evitando, in majus, sive Charybdin, se precipitem dat Deut. xxxii. 28. 29.

XXII. In *Mediorum* tum *electione* tum *usu* transparet Stultitia, quæ strictius IMPRUDENTIA audit:

(1.) Quando *Mediorum cura* aut *nulla* aut *non sufficiens* ante operis susceptionem animum occupat, quod *vitium* alias appellatur *αερίτητα*, *precipitantia*, *temeritas*.

(2.) Quando absurda, impiæque hypotheses in fundamentum electionis *Mediorum* ponuntur Ps. xciv. 7. 8. Matth. xxiii. 17. 1. Cor. iii. 19.

(3.) Quando *media congrua* aut saltem aptiora negliguntur Prov. i. 22. ix. 8. Jerem. iv. 22.

(4.) Quando *Media contraria*, aut saltem ineptiora usurpantur Prov. xiv. 16. 17. unde fit, ut *Finis* aut plane excidat Prov. xi. 29. xiv. 18. 2. Sam.

2. Sam. xv. 3. aut difficillime attingatur Pf. cvii. 17. 17. quod נפש מאטאיותה *vanitas* audit Pf. cxxvii. 1. 2. 1. Cor. iiii. 20. Jac. i. 26.

XXIII. Sedem quidem suam hoc vitium potissimum in corde habet, sed tamen facillime exterius se conspiciendum præbet

(2) Per *stultiloquia* Prov. x. 8. 14. xiv. 3. xvii. 28. Ecclef. v. 2. Job. ii. 10.

(2) Per *facta imprudentia* atque impia quæcunque Gen. xxxiv. 7. Deut. xxxi. 6.

XXIV. Primordia hujus vitii jam apparebant in primo homine השכונות *Ratiocinia multa quærente* Ecclef. vii. 30. Inde Stultitia in omnes homines fluxit, omniumque impiorum attributum est Eccl. vii. 26. Tam alte quoque est radicata, ut & in peccatoribus sit invincibilis Prov. xxvii. 22. neque in ipsis regenitis plene expugnetur. Quamvis enim in electione Boni Summi probatum dederint, quod cœlestis Sapiencia irradiare inceperit, nihilominus & in Bonorum subordinatione & in Mediorum maxime salutarium selectu eousque sæpenumero impingunt, ut prudentia mundanorum hominum in suis negotiis pudorem ipsis incutere queat Luc. xvi. 8.

XXV. Duplex huic vitio opposita est virtus, SAPIENTIA & PRUDENTIA, quæ apud Hebræos per חכמה & בינה seu תבונה, apud Græcos per σοφία & φρονησις seu σύνεσις distinguitur; quamvis propter harum virtutum intimam cognationem nomina hæc sæpe alternent, atque unum alterum involvat. Quando autem distinguuntur, tum *Sapientia* magis priori *Stultitia* speciei, quæ circa *bona* seu *objecta*, *Prudentia*

autem posteriori, quæ circa *media* seu *actus* ipsos versatur, opposita est.

XXVI. SAPIENTIA ergo strictè designat illum *excellentem* iudicii per Spiritum S. illuminati habitum, quo regenti clarum & distinctum de rerum essentis, ac relationibus, illis præcipue, quas ad opus salutis habent, adeoque de earum causis, atque inde dependente fine, ordine, ac nexu conceptum sibi formantes æquum singulis pretium figunt, & inter verum ac falsum, bonum ac malum, sive majoris sive minoris momenti sit, iusta lance discriminant.

XXVII. Fons hujus Sapientiæ est illuminatio divina Jac. III. 17. Pf. LI. 8. Jac. I. 5. & sigillatim Spiritus sancti Eph. I. 16. 17. qui a Christo tanquam summa Sapiencia electis datus utitur verbo Sacræ Scripturæ tanquam *medio sapientes reddente ad salutem* 2. Tim. III. 15.

XXVIII. Quare licet *objectum* hujus Sapientiæ iisdem cancellis, quibus totum universum, circumscribatur, ipsamque *Eruditionem* & *Sapientiam secularem* in suo ordine comprehendat, proxime tamen continetur in mysterio salutis Job. XXVIII. 12. sq. Col. II. 3. cujus cognitio ad discriminandum inter pondera rerum aptissimum medium est.

XXIX. *Actus* autem circa hoc mysterium involvit

(1) *Cognitionem* Dei, sui ipsius, quin omnium creaturarum non nude & *in se solum*, sed in vero suo *nexu*, id est, in illa schesi, quam ad opus salutis habent, consideratarum, atque eatenus etiam ad *intellectum* Sapiencia recte referri potest.

H

(2) fu-

(2) *Judicium* secundum hanc *schesis* pronuntians quicquid operi huic innexum est tanquam verum Bonum in suo ordine aestimans, atque ad illud amandum *voluntatem* inclinans, quicquid autem extra hoc Opus est constitutum aut ei renititur, ut Malum considerans & abhorrens. Qualitates potissimas, quæ in iudicio hoc rite exercendo requiruntur, Jac. III. 17. conjunctas deprehendimus.

XXX. PRUDENTIA sub nomine Sapientia aliquando involvitur, hic autem pressius denotabit *illum iudicii illuminati habitum*, quo de *mediis legitimis ac congruis* prospicit, ut *Finem seu Bonum*, quod intendit, eo *facilius certius ac plenius* adipiscatur.

XXXI. Campus, in quo proprie Prudentia se exercet, est *Mediorum* ad Finem salutarem tendentium apparatus; sub quorum nomine in *abstracto* comprehenduntur omnia *Bona subordinata*, & in *concreto actiones* omnes, per quas Bonorum subordinatorum compotes reddimur, atque propius ad *Finem* perducimur.

XXXII. Circa *Media* hæc Prudentia observat

(1) Quid sit *possibile*, cum viribus suis ea probe conferendo, atque ubi illas deficere animadvertit, si promissiones de auxilio Dei adsunt, eas arripiendo, & ita in Domino se confortando.

(2) Quid sit *legitimum* secundum §. I.

(3) Quid sit *congruum*, idque partim *Finis*, quem intendimus, partim *circumstantiis*, in quibus versamur. Ex utriusque enim collatione

pru-



*prudens* animadvertit, mea alia aliis esse præstantiora.

XXXIII. *Circumstantiarum* maxima est varietas. Quædam enim *communes* sunt quibuscunque regentis. Quædam certæ *conditioni* ac *relationi* Christianorum magis sunt *proprie*, unde fit, ut quidam integram partem specialissimam Theologiæ moralis sub nomine *Prudentiæ Christianæ* complectantur. Nos priores hic potissimum spectamus.

XXXIV. Tres *circumstantiarum generalium*, quas Prudentia perpendit, nobis potissimum occurrunt classes

(1) *Circumstantia temporum*, quorum observatio laudatur in filiis Isacharis 1. Chron. xii. 32. & neglectus culpat in Phariseis Matth. xvi. Incensum hic veniunt tempora *præterita*, *præsentia*, *futura*, eaque tum relate ad *Ecclesiam* universam secundum verbum Propheticum ac viarum Dei nexum, tum relate ad uniuscujusque *fidelis* statum considerata.

(2) *Circumstantia locorum*, quoniam non ubique quidvis æque conducit.

(3) *Circumstantia personarum*, quibuscum, sive sint irrogeniti, sive regeniti, Prudentia ita conversari suadet, ut neque damnum ab illis nobis inferatur, neque a nobis in illos redundet, sed nostrum ac proximi commodum convenientissimo cum statu ejus modo semper promovere queramus; quam in rem *circumspectio* summa tum in *verbis* tum in *opere externo* requiritur Ephes. v. 15.

XXXV. Pertinet ergo ad *Prudentia* hujus *exercitium*:

(1) Ut & *Boni* præfixi & *Mediorum* indolentius curatius perspectam habeamus.

(2) Ut quantum pote attendamus ad *circumstantiarum* in opere, in quo versamur *concursum*.

(3) Ut simul *Vigilantiam* adhibeamus ad illas *variationes*, quibus *circumstantiæ*, quas enumeravimus, in singula momenta sunt *subjectæ*, mature detegendas.

(4) Ut optionem prudentem inter *Bona subordinata*, quæ nobis occurrunt, instituamus.

(5) Ut singulas actiones nostras præcise secundum *circumstantias*, in quibus momento præfenti constituti sumus, *modificemus*.

XXXVI. Biga hæc *Virtutum*, quæ mutuis nexibus se invicem amplectuntur, revera *Cardinale* aliquod cujuscunque *Operis Boni attributum* conficit. Cum enim ex præcedentibus liqueat, omnem actionum nostrarum moralitatem dependere tum a *Fine*, tum a *Modo*, seu *modus* eum assequendi, necessario sequitur, aut mero *casu* actionem *rectam* evadere posse, quod implicat, aut illam actionem tantum pro *recta* esse habendam, cui *Sapientia Finem* legitimam præfixit, & quam *Prudentia debito modo* ad eum direxit. Hoc est *consilium*, βελη, חַסְדִּים / *deliberatio*, חַכְמָה / *intelligentia*, quæ actionem quamcunque temperare ac prosperare debet.

XXXVII. Merito ergo exosculanda proponitur. Dic *Sapientia*, *soror mea es*, & *affinem*  
*Prudentiam*

*Prudentiam* voca Prov. VII. 4. Argumenta præcipua sunt :

(1) Exemplum ipsius Dei in omnibus operibus ac præcipue in *Opera Gratia*, in quo Filius Dei *Sapientia*, Spiritus sanctus *Prudentia* perfectissimæ Prototypum exhibet. Prov. III. 19, 20. Jerem. X. 12.

(2) Sicut nihil magis creaturæ rationalis gloriam evertit, quam *Stultitia*, ita nihil magis eam extollit, ornatque, quam *Sapientia Prudentiaque* studium.

(3) Quantum successus operis ab his virtutibus dependet, tantum ipsa Summi Boni fruitio ac vera mentis voluptas per has virtutes promovetur. Confer *μακροθυμῆς* cum earum sectatione conjunctos Prov. II. 10, 11. III. 13; --- 18. 21 --- 25.

(4) Fortius hic obstringuntur *Filii Sapientia* æternæ, quibus datum est, illuminatis oculis in abyssos Sapientiæ Dei altius introspicere & iudicium spirituale circa eas exercere.

(5) Præcipue in Novo Testamento, ubi plenior Lux Ecclesiæ est exorta Ephes. I. 8. 9. I. Cor. II. 7 --- 10.

XXXVIII. *Deliberationem* de opere suscipiendâ excipit ejus *Susceptio*. Huic impedimentum maximum causatur *RENITENTIA* illa naturalis, seu *coacta obedientia*, *ἑσθλότης*, *Tarditas*, quam Scriptura describit ut *ἡσθητότητα ἢ ἀκροῶν tarditatem aurium* Hebr. V. 11. VI. 12. cor *saxeum* Ezech. XXXVI. 26. consistens in illo voluntatis corruptæ vicio, quo per naturam suam non nisi *ἀκὼν invita ac coacta ad quodcunque bonum opus se accingit.*

XXXIX. In plena emphasi illa occupavit peccatorem sibi relictum, qui vel apparenter bene agere non nisi fortiori malæ concupiscentiæ æstro percitus adigitur, totumque virtutis iter, ut *asperum, infaustum*, quin *impossibile* considerat Prov. XXI. 13. *Asini ergo ac muli instar stimulo frænoque indiget, ut aliqua saltem ratione frugi sit.*

XL. Reliquiæ ejusdem *Renitentia* comparent in regenitis, quando præcepta difficiliora carni declinant, exemplo Jonæ, aut inviti suscipiunt, uti Thomas Joh. XI. 16, & *Sponsa Cant. v. 2.*

XLI. Huic obstaculo medelam affert PROMITTITUDO, seu SPONTANEITAS, Hebrais נְרִיבָה / נִכּוֹן / חֶפֶץ / Græcis ἐκστοιασιδος, ἐτοιμασία, εὐδοκία, designans illum regeniti habitum, quo convictus de officii ipsius maximo momento, cum summa lubentia illud suscipit, paratus ad impedimenta superanda, viresque ad exequendum voluntatem Domini impendendas.

XLII. Concurrunt ergo in *Spontanea Obediencia*, quæ ut peculiare Spiritus sancti donum consideratur Pf. cx. 3.

(1) *Persuasio* tam evidens, quod officia præscripta sint & decentissima, veræque salutis certissima media, ut objectiones carnis & sanguinis contemnantur Gal. I. 16.

(2) *Læta animi Lubentia*, ἡλαρότης Rom. XI I. & *voluptas* in illa prærogativa, quod liceat in opere tam excellenti actuosum esse Pf. XIX. 11, 12, CXIX. 35.

(3) *Alacritas* mentis in suscipiendo negotio, quæ etiam solet *ἡρεθουμία* dici 2. Cor. VIII. 11.

Act.

Act. xvii. 11. & ut *accinctio* ad opus consideratur. Illa imbuti describuntur ut חרוצים *agiles, facile se moventes* Prov. x. 4. xl. 27. Illa vires sufficit, & obviis impedimentis superandis, instar *ocrearum* Ephes. vi. 15. & maturatæ cum debita *festinatione*, propter opportunitatem facile elabentem, executioni. Huc collimant emblemata *alarum & cursus* Jes. xl. 31. Ps. cxix. 32. 60. Cant. i. 4. &c.

XLIII. Spontaneitas hæc ut *Virtus cardinalis* in quocunque bono opere requiritur Tit. iii. 1. Neque enim *Bonum velle* dici potest, nisi qui cum *lubente animo* in eo versatur. Effigies ejus rei occurrat in asinis *non redimentis*; in illis, qui Pascha primum comedebant; & in exercitu Gideonis solis spontaneis constante.

XLIV. Maximi interest, ut hæc virtus commendata sit.

(1) Quidni *lubens* Deo serviat, qui commoda ac felicitatem cum hac servitute conjunctam perpendit?

(2) Præivit Deus, ac sigillatim Filius Dei, exemplo illustrissimo Ps. xl. 7--9.

(3) A fidelibus Novi Testamenti hæc *Promittudo* expectatur Psalm. cx. 3. Cant. vi. 12. quos & Spiritus sancti *efficacior impulsus* agit, & *bra-beum* in pleniori luce positum incitat, & *via magis complanata* non parum adjuvat.

XLV. Executionem operis suscepti nihil magis impedit, quam ΤΕΡΟΡ, sive *vinosus ille mentis habitus*, quo negotium, ad quod coacti manus sunt admota, *servilem in modum conficitur*, ita ut nullus *internus ac ingenuus animi motus*, nulla virium in-

rensis adfit, sed id tantum utcumque agatur, ad quod aliquis sive interne per conscientia impulsus, sive externe per circumstantias quasdam quasi vi inducitur. Prope hæc vitiositas accedit ad illam Ignavia speciem, quam §. 7. tetigimus. Unde etiam collectum integrum est, quod, licet rarius, quadantenus tamen ipsos regentos aliquando occupet.

XLVI. Contrarius ei est ZELUS seu Fervor Sanctus, Hebræis זֵלָה, quod Zelotypiam, zelum ex amore natum designat, & quamcumque affectus vehementiam comprehendit. Quare ita nominatur habitus certus regenti, quo & momentum operis & vincula obligationis sue perpendens per obiectas difficultates remoram non patitur, sed potius magis incenditur ad affectus vehementius incitandos & vires omnes impendendas, quas felix operis successus requirit.

XLVII. Ad essentiam hujus virtutis

(1) Prærequiritur persuasio de momento operis & vinculis obligationis, secundum quam Prudentia temperare habenas hujus Zeli debet, ne sit zelus sine notitia Rom. x. 2.

(2) Accedere debet affectuum incitatio, & quidem præcise illorum, quos indoles operis requirit; idque servata inter momentum operis & affectuum vehementiam justa proportione.

(3) Illis mediantibus producit legitima tam facultatum animi, quam virium corporis intensio, quantum requiritur ad voluntatem Domini implendam, pro qua vires omnes ad singula momenta profundere parati esse debemus.

XLVIII. Ad attributa cardinalia hoc quoque referimus, quia licet opera quædam, quæ Lex præ-

prescribit, comparate cum aliis minoris sint momenti, nullum tamen Zeli expers esse debet. Nam *Zelus in re bona semper præclarus est* Gal. IV. 12. Adde Eccl. IX. 12. Hinc cum *σπουδή* Diligentia conjungitur Rom. XII. 11. τῷ πνεύματι ζέοντες, secundum Spiritum ferventes. Huc igneus aspectus Cherubimorum & Seraphimorum collineat. Præprimis ille requiritur, quando res est suscepta, quæ magis immediate Gloriam Dei spectat, & quando ea ab aliis negligentius tractatur I. Reg. XIX. 10. Psalm. CXXIX. 136. 139. 2. Corinth. VII. 7. 11.

XLIX. Fortiores motivæ Zelum incendentes sunt

(1) Operis ipsius, quod est *opus Domini*, & *opus salutis*, maximum pondus.

(2) Quia potissimum est sinceritatis criterium. Nam secundum AUGUSTINUM, *qui non zelat, non amat.*

(3) Exemplar ipsius Dei, præsertim opus salutis dispensantis Jes. IX. 7. Hinc *zelus Dei* 2. Cor. XI. 2.

(4) Exemplar Servatoris in carne agentis, quem *Zelus fehoræ comedit* Pf. LXXIX. 10. coll. Joh. II. 17.

(5) In Novo Testamento magis conspicuus hic Zelus esse debet propter Beneficiorum gratiæ magnitudinem & Baptismi Spiritus sancti majorem mensuram. Exemplum habemus Cant VIII. 6. 7.

L. Fervorem spurium indicat INCONSTANTIA, non solum quoad *viam*, de qua infra, sed etiam quoad *factum*, cujus qui sunt rei, dicuntur

TUR דַּיְעוּב *instabiles cogitationibus* Psalm. cxix  
 113. Græci vitium appellant ἐλαφρίαν *levitatem*, &  
 ἀνεκταστάριαν *instabilem*. Est illa talis perversa volun-  
 tatis habitus, per quem illi, qui temere actionem  
 susceperunt, in ejus executione aut deserunt aut  
 propositum mutant, antequam finem attigerunt. Est  
 autem hæc inconstantia crassior aut subtilior.

LI. Crassior in solis irrogenitis ostenditur, qui  
 nonnisi coacte bene agunt, adeoque quod inviti  
 susceperunt, quando jugum excutere possunt, aut  
 quando rationibus suis id non censent conducere,  
 iterum abdicant Luc. x. 62.

LII. Subtilior est eorum,

(1) Quos vires in opere, quod inconsulto ag-  
 gressi sunt, destituunt, Luc. x. v. 22 — 31.

(2) Quibus inter agendum somnolentia obre-  
 pit.

(3) Quos tentationes atque pravi affectus in-  
 transversum agunt, ut non perdurent.

(3) Quos tentationes atque pravi affectus in-  
 transversum agunt, ut non perdurent.

LIII. Quam commune hoc vitium sit, vel in-  
 de apparet, quod ejus causa homo in abstracto  
 וָרֵבָוָה *vanitas* dicatur Ps. lxxii. 10. unde etiam in  
 regenitos aliquando cadit, exemplo Galatarum  
 Cap. III. 3. v. 7. Virginum cum fatuis dormi-  
 entium Matth. xxv. 5. & Eutythis Actor.  
 xx. 9.

LIV. Vitium hoc eradicatur per CONSTAN-  
 TIAM, quæ non solum in Perseverantia, quoad  
 viam semel electam, quam hic non tangimus,  
 sed etiam in singularum actionum plena executio-  
 ne elucescere debet. Veteres Ethici eam sub no-  
 mine



mine *Fortitudinis* exprimebant. Hebraei sub  
 אמונה / quod aliquando *Firmitatem* designat,  
 eam complexi sunt Exod. xviii. 12. Propius  
 huc spectat כח / חזק / *Robur Validitas*, &  
 ἐδραιωσις, βεβαιότης, *Firmitas*, ἰσχύς, *Robur*.

LV. Per illam hic intelligimus *habutum mentis*  
*illuminata*, quo in opere, quod in robore Domini sus-  
 cepit, posthabitis difficultatibus, idem robur arripi-  
 ens, eique adhaerens, tam diu persistit donec ad de-  
 bitum finem illud perduxerit. Concurrunt hic

(1) Conscientiae testimonium, quod opus non  
 solum sit *legitimum*, sed etiam *prudenter* susceptum  
 I. Chron. xxviii. 10.

(2) Remiscentia viva vinculorum obligatio-  
 nis.

(3) Quod difficultates subnascentes generosa  
 intrepiditas, quae conservatur,

(a) Per promissionum Dei de auxilio Spiritus  
 sancti amplexionem atque expectationem Ephes.  
 vi. 10.

(b) Per renovatum identidem animi harum  
 promissionum intuita obfirmati propositum Phil.  
 iv. 13.

LVI. Ad *Virtutes cardinales* haec constantia re-  
 ferri debet, quia actio omnis ad finem non per-  
 ducta manca est. Hoc innuunt symbola *pedum*  
*vuulnorum*, nec non *columnarum* ac *lapidum*, de  
 fidelibus obvia *Temperamentum* quidem ali-  
 quando requiritur, quoniam casus non praevisi,  
 aut ipsa providentia divina praepedire plenum o-  
 peris eventum potest. Nihilominus, quo possunt,  
 eniti fideles debent.

LVII. Ita ut se gerant Christiani, Apostolus  
 horta-

hortatur I. Cor. xv. 58. Et validæ suppetunt rationes.

(1) *Præstantia præfixi Finis*, qui nonnisi per hanc Firmitatem attingitur.

(2) *Oppositæ Inconstantie fœditas*, quia stultitiam suscepti negotii revelat, & *damnum*, quia facit, ut oleum & opera impensa pereat. Hinc instabiles *paleæ* atque *arundini* comparantur, & *pudfactio* tanquam propria instabilitatis sequela sæpe urgetur.

(3) Exemplar ipsius Dei & Servatoris nostri, illorumque Heroum, qui *nubem testium* conficiunt, quorum *imagines* palæstram Christianam circumdant.

(4) Roboris divini atque auxilii Spiritus sancti promissio.

(5) In Novo Testamento accedunt

(a) Pulcherrimum constantiæ exemplum, quod Jesus in carne exhibuit.

(b) Majoris moduli quoad robur spirituale promissio. Jes. xl. 30. Zach. x. 12. Ps. xxvii. 1.

(c) Donatio Spiritus sancti in mensura pleniori, qui ea propter dicitur *Spiritus roboris & charitatis & sanitatis* 2. Tim. i. 7.

CAPUT